

Αναζητώντας τις ρίζες της σύγχρονης Θετικής σκέψης Επιστήμη και κοινωνία

Δρ Μάνος Δανέζης
Αστροφυσικός

Όπως όλοι έχουμε αντιληφθεί, οι δυτικές κοινωνίες διέρχονται μια περίοδο δραματικά αυξανόμενης κοινωνικής κρίσης, η οποία συν τω χρόνω οδηγεί τον δυτικό πολιτισμό σε κατάρρευση.

Είναι πια σε όλους φανερό ότι η διεθνή οικονομική κατάρρευση που βιώνουμε σήμερα δεν είναι το αίτιο, αλλά το αποτέλεσμα μιας ολοκληρωτικής κατάρρευσης αξιών και ιδεών.

Το μεγάλο ερώτημα που βρίσκεται στο μυαλό και τα χείλη όλων των πολιτών είναι ένα. “Υπάρχει κάτι νέο στον κοινωνικό ορίζοντα που να μπορεί να ξαναγεννήσει την ελπίδα ότι μέσα από την κρίση μπορεί να οδηγηθούμε σε μια νέα πολιτισμική αναγέννηση;” Τα βλέμματα όλων είναι απογοητευμένα γιατί δεν γνωρίζουν ότι το καινούργιο έχει ήδη αρχίσει να γεννιέται μέσα από φοβερούς πόνους ενός μακρόσυρτου τοκετού.

Πατέρας του καινούργιου είναι η σύγχρονη επιστημονική σκέψη, η οποία έχει αρχίσει να γονιμοποιεί την κοινωνική και πολιτική συνείδηση των πολιτών.

Όμως μια μεγάλη αλήθεια την οποία δεν έχουμε τολμήσει να διατυπώσουμε σθεναρά είναι η συνεισφορά της κλασικής επιστημονικής σκέψης της μεγάλης επιστημονικής επανάστασης του 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα, στην διαδικασία της σημερινής κοινωνικής και πολιτισμικής κατάρρευσης. Η μεγάλη αυτή επιστημονική επανάσταση, στην οποία η κοινωνία οφείλει την τεχνολογική ευημερία της, αποτέλεσε συγχρόνως και την αφετηρία της κοινωνικής και πολιτικής αποσύνθεσης, στο μέτρο που στήριξε μονοσήμαντα την ανάπτυξη της σε μια σειρά δογμάτων, τα οποία αναγόρευαν την αισθητή υλική πραγματικότητα ως πρωταρχικό και μοναδικό αξιακό γεγονός των δυτικών κοινωνιών.

Στο βωμό αυτού του αγαθού και των παραγώγων του, ολόκληρος ο δυτικός πολιτισμός, επί αιώνες, θυσίαζε και θυσιάζει ακόμα, το σύνολο των ανθρώπινων αξιών του, ακόμα και την ίδια την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Η Υλιστική αντίληψη

Μέσω των δογμάτων αυτών η επιστήμη προσπάθησε να διαχωρίσει τη θέση της απέναντι στην τότε παπική, βίαη, ωφελμιστική, αντιουμανιστική και αντιχριστιανική μεσαιωνική θεοκρατία η οποία δυνάστευε τόσο τις επιστημονικές δομές όσο και την ευρύτερη κοινωνική ανάπτυξη.

Μέσω της πειθούς της επιστημονικής αυτής επανάστασης, ο μέσος Πολίτης των Δυτικών κοινωνιών, αλλά και οι επιστήμονες, όλων των μετέπειτα αιώνων,

διδάσκονταν, αλλά και διδάσκονται μέχρι και σήμερα εντατικότερα, την φιλοσοφία του «υλισμού».

Ο Υλισμός ως φιλοσοφικό απότοκο των επιστημονικών δογμάτων περί ύλης δέχεται την υπαγωγή του πνεύματος σε αυτή, θεωρώντας ότι κάθε τι που υπάρχει είναι ύλη και ότι το πνεύμα εξαρτάται μόνο από εξωτερικές συνθήκες.

Ομοίως μεγάλες μορφές της επιστήμης και της φιλοσοφίας όπως ο Χόμπς, ο Καρτέσιος, και ο Μπαρούχ Σπινόζα, δίδαξαν τον «Μηχανιστικό Υλισμό». Σύμφωνα με την θεωρία αυτή, τα αποτελέσματα των φυσικών διεργασιών δεν υποκρύπτουν κανένα άλλο νόημα, ούτε πίσω από αυτά μπορούμε να διακρίνουμε γενεσιουργά γεγονότα αόρατα και απροσδιόριστα από τις ανθρώπινες αισθήσεις. Δηλαδή, με βάση αυτά τα δόγματα, η ύπαρξη των στοιχειωδών σωματιδίων, επειδή βρίσκονται εκτός των δυνατοτήτων των ανθρώπινων αισθήσεων, δεν είναι κάτι πραγματικό άρα και επιστημονικό. Για τον Μηχανιστικό Υλισμό ολόκληρο το Σύμπαν είναι μια Μηχανή και τίποτα άλλο.

Η Αισθησιαρχία

Άλλη φιλοσοφική θεωρία που απασχόλησε τους διανοητές ήταν της «Αισθησιαρχίας». Σύμφωνα με την φιλοσοφική αυτή θεώρηση, οι γνώσεις και ιδέες, όπως και ολόκληρος ο πνευματικός βίος των ανθρώπων γενικότερα, έχουν ως πηγή τους τις αισθήσεις, και ακόμα, μόνον όσα αντιλαμβάνονται οι άνθρωποι με τις αισθήσεις τους είναι πραγματικά και αληθινά, ενώ όλα τα άλλα είναι πλάσματα της φαντασίας.

Πατέρες αυτών των ιδεών δεν υπήρξαν κάποιοι άγνωστοι, αλλά μεγάλοι δυτικοί διανοητές όπως, ο Χόμπς και ο Τζων Λοκ.

Η ανάπτυξη μιας σειράς παρόμοιων, με τα προηγούμενα, φιλοσοφικών ιδεών συνεχίστηκε μέχρι την εποχή μας με κυρίαρχη σε επιστημονικό και κοινωνικό επίπεδο την φιλοσοφία του «Οπερασιοναλισμού», η οποία αποτελεί μια σύγχρονη ακραία εκδοχή αυτού που γενικότερα ονομάζουμε «Ορθολογισμό».

Ο Οπερασιοναλισμός

Ο Οπερασιοναλισμός δεχόταν ότι οι θεωρητικές επιστημονικές έννοιες έχουν κάποιο πραγματικό νόημα μόνο αν καταλήγουν σε κάποια «πράξη μέτρησης» ως προς ένα καθορισμένο σύστημα μέτρησης. Με βάση αυτή τη λογική η μελέτη του χώρου και του χρόνου συνίσταται απλά στη μέτρηση της συμπεριφοράς ρολογιών και ράβδων μέτρησης.

Το αδιανόητο όμως αυτής της φιλοσοφικής αντίληψης περί Φύσης και Κοινωνίας είναι ότι, διατυπώνει το αίτημα ότι, για να είναι κάτι πραγματικό, άρα και επιστημονικά ή κοινωνικά αποδεκτό, πρέπει να μπορεί να συγκριθεί με κάτι άλλο. Μέτρο σύγκρισης όλων των πραγματικών και επιστημονικά ή κοινωνικά αποδεκτών γεγονότων, επιλέχθηκε «το Χρήμα». Με τον τρόπο αυτό

ο οπερασιοναλιστικός πλέον πολιτισμός αλώθηκε από την δύναμη του μέτρου του δηλαδή «του χρήματος». Υποδουλωμένος πλέον από την δύναμη αυτού του παγκόσμιου μέτρου, έφτασε στο έσχατο σημείο εξαθλίωσης να μετατρέπει, προς χάριν σύγκρισης, την αξία ενός ανθρώπου σε χρήμα, προκειμένου να διεκδικήσει, π.χ πολεμικές αποζημιώσεις για τις τυχόν ανθρώπινες απώλειες.

Μέσω αυτού του δυτικού υλιστικού και μηχανοκρατικού φιλοσοφικού πολιτισμικού στοχασμού, η μεγάλη επιστημονική επανάσταση του 16^{ου}-17^{ου} αιώνα οδήγησε μεν τις κοινωνικές διοικητικές και επιστημονικές δυτικές δομές στον απογαλακτισμό τους από τις επικρατούσες παπικές θεολογικές δομές, συγχρόνως όμως τις οδήγησε μια νέα θεοκρατική πιο σκληρή θεοκρατική δομή.

Θεός αυτής της θεολογικής δομής είναι η φιλοσοφική έννοια της ύλης. Είναι «πανταχού παρούσα και τα πάντα πληρούσα, ο θησαυρός των αγαθών και ζωής χορηγός».

Οι επί της Γης απόστολοι και νομοθέτες του νέου αυτού Θεού είναι οι χρηματιστηριακοί οίκοι, οι οποίοι συντάσσουν τις δέκα εντολές, δηλαδή τους κανόνες αγιοσύνης, τους οποίους οι πολίτες πρέπει να τηρούν αν θέλουν να έχουν τις ευλογίες του Θεού της «ύλης».

Το «άγιο πνεύμα» αντικαθίσταται από την έννοια του «χρήματος». το οποίο εκπορεύεται από τον θεό της Ύλης ως ανταπόδοση σε εκείνους τους πολίτες που τον υπηρετούν.

Ναοί του Θεού της ύλης, τα χρηματιστήρια και οι τράπεζες., στις οποίες οι πιστοί πρέπει να καταθέτουν το μεγάλο μέρος των προϊόντων του μόχθου τους ή και την ίδια τη ζωή, ή την αξιοπρέπειά τους, αποτιμημένη σε χρήμα.

Η ανιστόρητη αυτή αντιμετώπιση του παγκόσμιου ουμανιστικού αιτήματος, μιας παγκόσμιας ειρηνικής κοινωνίας ανθρώπων, με βάση αυτά τα επιστημονικά δόγματα περί ύλης, παίρνει τη μορφή μιας απλής οικονομικής κοινοπραξίας συμφερόντων. Σύμφωνα με την μηχανιστική και αντικοινωνική αυτή αντίληψη, ανθρώπινα αγαθά όπως η φιλία, η ειρηνική συνύπαρξη, η αγάπη και η αλληλεγγύη, δεν είναι αποτελέσματα μιας εσωτερικής ανθρώπινης ανέλιξης η οποία εκφράζει ένα υψηλότερο επίπεδο πολιτισμικής ανάπτυξης. Οι σχέσεις των ανθρώπων και των αντίστοιχων κοινωνιών τους, στηρίζονται μονοδιάστατα στην έννοια του αμοιβαίου «υλικού συμφέροντος» και διαρκούν όσο αυτό διαρκεί

Αυτή την κατάρρευση του Δυτικού πολιτισμού, έρχεται να σταματήσει η ίδια η Επιστήμη, μέσα από τις νέες ανακαλύψεις της και τη νέα φυσική φιλοσοφία που απορρέει από αυτήν.

Οι τρεις Επιστημονικές Αλήθειες

Η θεωρητική και πειραματική προσέγγιση μιας νέας συμπαντικής επιστημονικής αλήθειας, διαχέεται στην δομή των ανθρώπινων κοινωνιών και

τις γονιμοποιεί, αναγκάζοντας τις κοινωνίες των πολιτών να βιώνουν τις οδύνες του τοκετού ενός νέου πολιτισμικού ρεύματος.

Η μεγάλη αυτή επιστημονική επανάσταση, η οποία όπως και εκείνη του 16^{ου}-17^{ου} αιώνα, θα σχηματοποιήσει σε νέες βάσεις τις κοινωνικές διοικητικές δομές, στηρίζεται σε 3 νέες βασικές επιστημονικές αλήθειες τεκμηριωμένες τόσο θεωρητικά όσο και πειραματικά.

Η πρώτη αλήθεια αναφέρεται στην αποκάλυψη του τι είναι στην ουσία αυτό το οποίο ονομάζουμε αντικειμενική πραγματικότητα, και σε προέκταση τι είναι αυτό το οποίο ονομάζουμε ύλη και αποτελεί το θεό του καταρρέοντος πολιτισμικού ρεύματος.

Η σύγχρονη επιστημονική σκέψη μέσω της πειραματικής διαδικασίας γνωρίζει πλέον ότι η αισθητή υλική πραγματικότητα αποτελεί μια ψευδαίσθηση της ανθρώπινης φυσιολογίας η οποία δημιουργείται μέσα σε συγκεκριμένες περιοχές του εγκεφάλου με την βοήθεια των αισθητηρίων οργάνων μας.

Η Υλική πραγματικότητα δεν είναι παρά ένα matrix,

Σύμφωνα με την Ειδική Θεωρία της Σχετικότητας η υλική συμπαντική πραγματικότητα δεν είναι τίποτα άλλο παρά «η προβολή (το είδωλο, το καθρέφτισμα δηλαδή) όσων υπάρχουν στο πραγματικό τετραδιάστατο μη Ευκλείδειο και αθέατο Σύμπαν πάνω σε έναν ψεύτικο τρισδιάστατο και Ευκλείδειο χώρο που φτιάχνουν πλαστά οι αισθήσεις μας».

Τον χώρο αυτό η Ειδική Θεωρία της Σχετικότητας ονομάζει χώρο Minkowski.

Η Γενική θεωρία της σχετικότητας συνέλαβε την ιδέα, την οποία εξέφρασε και μαθηματικά, ότι το κύριο συστατικό της κλασικής Φυσικής, «η αισθητή ύλη», δεν είναι παρά η καμπύλωση του κύριου συστατικού του κόσμου των μαθηματικών, του τρισδιάστατου χώρου». Όμως επειδή ο χώρος είναι ένα αισθητό «τίποτα», η ύλη είναι η καμπύλωση αυτού του «τίποτα»

Έτσι, όταν ο «χώρος» των τριών διαστάσεων καμπυλώνεται προς την 4η διάσταση μεταξύ ενός ελάχιστου και ενός μέγιστου ορίου, τότε οι αισθήσεις μας αντιλαμβάνονται αυτή την καμπύλωση σαν πυκνότητα ύλης. Με λίγα λόγια η αισθητή ύλη δεν είναι παρά ένα κατασκευάσμα του εγκεφάλου μας. Μια πλαστή εικόνα μιας άλλης μη αισθητής πραγματικότητας.

Τι σημαίνουν όλα αυτά;

Ο θεός της σημερινής πολιτισμικής συνείδησης, «η ύλη», δεν είναι παρά το φάντασμα μιας άλλης πραγματικότητας που βρίσκεται έξω από τις δυνατότητες της ανθρώπινης φυσιολογίας και της προσέγγισης μέσω των αισθήσεών μας και των οργάνων μέτρησης που τις επαυξάνουν.

Το χρήμα ως μέτρο αξιολόγησης υλικών πραγμάτων και ανθρώπων μηδενίζεται ως αξιακό γεγονός, ενώ οι ναοί του τράπεζες και χρηματιστήρια περιορίζονται στις πραγματικές τους διαστάσεις, δηλαδή γίνονται μέσα εξυπηρέτησης, με το αζημίωτο βέβαια, των πραγματικών αναγκών της κοινωνίας.

Η δεύτερη επιστημονική αλήθεια στην οποία θα στηριχθεί το νέο πολιτισμικό ρεύμα είναι η έννοια της ολικότητας.

Το Σύμπαν της σύγχρονης επιστήμης είναι ένα ενιαίο σύστημα το οποίο δεν μερίζεται, ούτε αποτελείται από μέρη. Η αίσθηση των εξατομικευμένων αντικειμένων και μορφών δεν αποτελεί παρά μια νέα πλάνη η οποία στηρίζεται σε μια ιδιομορφία, βασικά, της όρασής μας αλλά γενικότερα της εγκεφαλικής μας συγκρότησης.

Τα πάντα μέσα στο Σύμπαν είναι ένα. Μια απέραντη ενιαία, και αδιαίρετη ενότητα

Μέσα σε αυτή την ενότητα χάνεται η έννοια της εξατομίκευσης της προσωπικής ύπαρξης. Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορεί να ευτυχή το μέρος, αν πάσχει το όλον. Η ευτυχία των μερών μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ευτυχίας του συνόλου. Η διαπίστωση αυτή οδηγεί σε μια κοινωνική φιλοσοφία του «εμείς» και του «είμαι» καταργώντας την κοινωνική φιλοσοφία του «εγώ» και του «έχω».

Όμως οι έννοιες της συλλογικής συνείδησης, του εμείς και του είμαι, δεν είναι η βάση της Δημοκρατίας, της ισότητας και της αδελφότητας που πλαστά επαγγέλλονται οι σημερινές παγκόσμιες κοινωνικές δομές, χωρίς να τις πραγματοποιούν μέχρι σήμερα.

Αυτές ακριβώς τις αξίες επαναφέρει στο προσκήνιο η σύγχρονη επιστημονική σκέψη.

Συγχρόνως όμως **το θεώρημα δράσης αντίδρασης** μας διδάσκει ότι, μέσα σε μια ενιαία και αδιάσπαστη συμπαντική ουσία, κάθε προσπάθεια κακής δράσης μας πάνω στο μέρος, δημιουργεί την ενστικτώδη αντίδραση του συνόλου πάνω σε μας. Με λίγα λόγια ότι κάνουμε το εισπράττουμε πολλαπλάσια από κάθε γωνιά της συμπαντικής ενότητας. Θα κατανοούμε βέβαια ότι η επιστημονική θέση περί δράσης και αντίδρασης, οδηγεί στην έννοια της συμπαντικής δικαιοσύνης, από την οποία πρέπει να απορρέει η ανθρώπινη και κοινωνική δικαιοσύνη.

Τέλος η έννοια της συμπαντικής αδιαίρετης ενότητας δημιουργεί μια νέα περιβαλλοντική συνείδηση εφόσον η φύση είναι ένα μέρος του όλου και κάθε δράση μας εναντίον της, σημαίνει δράση ολόκληρης της δημιουργίας εναντίον μας.

Η επιστήμη δίνει τα όπλα προκειμένου να συγκροτήσουμε έναν νέο ουμανιστικό πολιτισμό. Όμως οι κοινωνικές εξελίξεις έχουν δρομολογηθεί προς μια στρεβλή κατεύθυνση Ως εκ τούτου δεν υπάρχει παρά μόνο μια διέξοδος από την κρίση, η συνειδητοποίηση της ανάγκης μιας εσωτερικής προσωπικής μας αναμόρφωσης, Μια τέτοια εξέλιξη θα έχει ως βραχυπρόθεσμο αποτέλεσμα την αναμόρφωση των καθιερωμένων θεσμών και μακροπρόθεσμο την κατάρρευση της σημερινής οικονομίστικης λογικής και την ανάπτυξη ενός νέου Ουμανιστικού Πολιτισμού.

Έτσι είναι σημαντικό να αντιληφθούμε ότι, η επανάσταση η οποία ήδη συντελείται στους τομείς της ενέργειας, της τεχνολογίας, της οικογενειακής ζωής, τις σχέσεις των δύο φύλων, του τομέα της επικοινωνίας, θα έχει ως αποτέλεσμα, αργά ή γρήγορα, μια εκρηκτική πολιτική και πολιτιστική έκρηξη για την οποία πρέπει όλοι να είμαστε προετοιμασμένοι. Η προετοιμασία όμως αυτή δεν είναι εύκολη εφόσον προσκρούει σε μια στρεβλά και εγωιστικά αναπτυγμένη αίσθηση του «δημόσιου και οικονομικού συμφέροντος».

Ένα ερώτημα όμως που θέτει η κοινωνία όλο και πιο επιτακτικά είναι το είδος και η ποιότητα της σχέσης της επιστήμης και του επιστήμονα με τα ευρύτερα κοινωνικά προβλήματα.

Ο ρόλος του Επιστήμονα

Νομιμοποιείται ο επιστήμονας να προβληματίζεται και να εξετάζει τις επιδράσεις των επιστημονικών ανακαλύψεών του, πάνω στην εξέλιξη των κοινωνικών ή θεολογικών ιδεών; ή πρέπει να ασχολείται μονοσήμαντα με το στενό πλαίσιο της επιστημονικής του εξειδίκευσης;

Η προσωπική μας άποψη είναι απλή. Η επιστήμη, η κοινωνική δομή και η θεολογία, συνιστούν ένα ενιαίο και αδιάσπαστο σύνολο μέσα στο οποίο κάθε συνιστώσα επηρεάζει και επηρεάζεται από τις δύο άλλες.

Το αδιάσπαστο αυτό οικοδόμημα ονομάζεται «πολιτισμός», μια έννοια η οποία δεν πρέπει να συγχέεται, όπως γίνεται σήμερα για λόγους σκοπιμότητας, με την έννοια της «καλλιτεχνικής δημιουργίας».

Ένα άλλο σημείο το οποίο θα πρέπει να διευκρινιστεί είναι ότι η επιστήμη, ως πολιτισμικό συστατικό, δεν συνδέεται άμεσα, αλλά έμμεσα, με την παραγωγή και τις καθημερινές ανθρώπινες ανάγκες.

Η βαθιά κατανόηση των επιστημονικών γνώσεων οδηγεί κάποτε στην τεχνογνωσία και την τεχνολογία, οι οποίες μετασχηματίζουν μόνο ένα μέρος της γνώσης σε δράσεις κοινωνικής αναγκαιότητας, ή καταστροφής.

Με τον τρόπο αυτό ο επιστήμονας, στο μέτρο που παράγει νέα επιστημονική γνώση, είτε το θέλει είτε όχι, αποτελεί παράγοντα πολιτισμικής διαμόρφωσης, επιδρώντας στο μέτρο των δυνατοτήτων του, θετικά ή αρνητικά, στην εξέλιξη τόσο της θεολογικής όσο και της κοινωνικής δομής.

Έχοντας επίγνωση αυτής της αλήθειας, ο επιστήμονας δεν μπορεί να υπαινίσσεται και να επικαλείται την ουδετερότητα της επιστήμης, μένοντας έξω από τη διαμόρφωση του εκάστοτε θεολογικού ή κοινωνικού γίγνεσθαι. Η μη διατύπωση των απόψεών του πάνω σε θέματα που επηρεάζονται ή επηρεάζουν την επιστήμη, εξυπηρετεί, τις περισσότερες φορές, μία καθαρά προσωπική επιλογή του, με στόχο την ατομική του ανέλιξη μέσα στα πλαίσια ενός σαθρού συστήματος αξιών.

Στο πλαίσιο αυτής της κατάρρευσης το ερώτημα, όπως αναφέρει ο *Edgar Morin* είναι, «τι είναι επιστήμη και ποια γεγονότα χαρακτηρίζονται ως επιστημονικά»?

Η άποψη της αγγλοσαξονικής επιστημολογίας είναι πως, επιστημονικό είναι αυτό που αναγνωρίζεται ως τέτοιο από την πλειοψηφία των επιστημόνων.

Αυτό σημαίνει πως η έννοια, του τι είναι επιστημονικό, είναι υποκειμενική και όχι αντικειμενική ως εκ τούτου αλλάζει από εποχή σε εποχή.

Επιστήμονες και Κοινωνία

Στην εποχή μας όμως εμφανίζονται και αρκετά περίεργα γεγονότα που έχουν σχέση με την εξέλιξη της επιστημονικής γνώσης

Πρώτον, ενώ η ποιότητα και ο όγκος της γνώσης αυξάνεται εντυπωσιακά, χαρακτηριστικό γνώρισμα της κοινωνίας μας είναι μια απίστευτη πρόοδος της άγνοιας και του σκοταδισμού. Ο άνθρωπος συλλέγει και αποθηκεύει στο μυαλό του, μόνο πληροφορίες, όπως κάνει ένα άψυχο βιβλίο ή ένας ηλεκτρονικός υπολογιστής. Όμως οι πληροφορίες από μόνες τους δεν συνιστούν αυτό που ονομάζεται γνώση.

Δεύτερον η πρόοδος των ευεργετικών για τον άνθρωπο όψεων της επιστημονικής γνώσης, συνήθως συμβαδίζει με την πρόοδο των επιβλαβών και θανατηφόρων χαρακτηριστικών της.

Ένα μεγάλο πρόβλημα όμως είναι ότι, ενώ η επιστήμη γίνεται ολοένα και περισσότερο καθοριστικός παράγοντας άσκησης της εξουσίας, όλο και περισσότεροι επιστήμονες επιλέγουν τον δρόμο της ιδιώτευσης, με αποτέλεσμα μια αυξανόμενη κοινωνική αδυναμία των επιστημόνων να συμμετάσχουν στην διαμόρφωση και τον έλεγχο αυτών των εξουσιών.

Η επιστημονική γνώση είναι κατακερματισμένη και καταξιώνεται, τις περισσότερες φορές, μόνο αν λειτουργεί αλληλένδετη με την πολιτική και την οικονομία. Με τον τρόπο αυτό πολλές φορές η πρόοδος των φυσικών επιστημών επηρεάζει αρνητικά τον άνθρωπο σε κοινωνικό και προσωπικό επίπεδο.

Τελικά, και αυτό είναι το σημαντικότερο, η διαδικασία της κατακερματισμένης γνώσης, αν δεν προβληθούν αντιστάσεις από το εσωτερικό των ίδιων των επιστημών, τείνει να καταλήξει, σε ένα ολοκληρωτικό μετασχηματισμό του νοήματος και της λειτουργίας της γνώσης. Η γνώση δεν δημιουργείται πια για να τη σκεφτούμε, να τη στοχαστούμε, να τη συζητήσουμε ως ανθρώπινες υπάρξεις, ώστε να αυξήσουμε την κατανόηση μας γύρω από τα φυσικά γεγονότα και να οργανώσουμε τη δράση μας για την περαιτέρω κατάκτησή της, αλλά παράγεται για να αποθηκεύεται απλά σε τράπεζες δεδομένων και να την χειρίζονται ανώνυμες δυνάμεις.

Έτσι η καταγγελία των πολιτικών από τους επιστήμονες, πολλές φορές, δεν αποτελεί παρά το μέσον για να υπεκφύγουν το μέρος των ευθυνών που τους αναλογούν.

Ο επιστήμονας τη στιγμή της μεγάλης πολιτισμικής κρίσης που διανύουμε, όπως και σε άλλες αντίστοιχες περιόδους, πρέπει να τολμήσει να αποτελέσει τον ισχυρό βραχίονα ξεπεράσματος της κρίσης, εκφραζόμενος ελεύθερα, ασχέτως του κοινωνικού και επαγγελματικού κόστους που πολλές φορές είναι αβάσταχτο.

Επιστήμη και Τεχνολογία

Σε αυτό λοιπόν το επίπεδο, ένα από τα πιο πολυσυζητημένα θέματα είναι οι σχέσεις μεταξύ Επιστήμης και Τεχνολογίας και η επίδρασή τους στην δομή ενός πολιτισμικού ρεύματος. Ιδιαίτερα ενδιαφέρον έχουν οι απόψεις που συνδέουν το περιεχόμενο της Επιστήμης και της Τεχνολογίας με την ανθρώπινη καθημερινότητα και τη σχέση τους με την παραγωγική διαδικασία.

Όπως ήδη έχουμε αναφέρει πολλές φορές, ένα πολιτισμικό ρεύμα αναπτύσσεται προκειμένου να κατασιγάσει τους ανθρώπινους φόβους οι οποίοι αναφέρονται στις σχέσεις τους με τους άλλους ανθρώπους, την καταστροφική δύναμη της φύσης και τα φαινόμενα του πόνου και του θανάτου.

Το βασικό αίτιο της δημιουργίας των ανθρώπινων φόβων είναι η έννοια της ανάγκης . Φορέας και υποκείμενο της ανάγκης και του φόβου είναι ο άνθρωπος.

Στην αναπτύξει ή την κατασίγαση των φόβων και των αναγκών μιας κοινωνίας, το βασικό ρόλο παίζει η ανάπτυξη της Επιστήμης και της Τεχνολογίας.

Σκοπός και στόχος της Επιστήμης είναι η αποκάλυψη της συμπαντικής αλήθειας και της γνώσης των φυσικών νόμων που την διέπουν. Ως εκ τούτου η Επιστήμη είναι ουδέτερη και ο κύριος φορέας της ανθρώπινης «πνευματικότητας». Η Επιστήμη βέβαια παύει να είναι ουδέτερη όταν υπεισέρχεται ο παράγοντας άνθρωπος, με τις αδυναμίες και τις σκοπιμότητες που συνδέονται με τη φύση του.

Η πνευματικότητα με τη σειρά της, αν αναπτυχθεί, καθορίζει ποιες ανθρώπινες ανάγκες είναι πραγματικές και ποιες πλαστές. Το γιγάντωμα των πλαστών αναγκών δημιουργεί ένα γιγάντωμα των ανθρώπινων φόβων που στερούν από τον άνθρωπο το μέγιστο αγαθό του, την ελευθερία.

Η ουδέτερη λοιπόν επιστημονική γνώση είναι ο φορέας της πνευματικότητας η οποία, καθορίζοντας τις πραγματικές ανθρώπινες ανάγκες οδηγεί τον άνθρωπο στην ελευθερία.

Η τεχνολογία με τη σειρά της, έχει ως στόχο της να μετατρέψει σε πρακτικές καθημερινές εφαρμογές, κομμάτια της επιστημονικής γνώσης που θα καλύψουν τις ανάγκες του ανθρώπου προκειμένου να κατασιγάσει τους φόβους του.

Θεωρητικά και η Τεχνολογία είναι ουδέτερη, στην πράξη όμως, και πάλι η εμπλοκή του ανθρώπου με τις όποιες αδυναμίες του, της αφαιρεί την ουδετερότητα. Υπάρχει λοιπόν καλή και κακή τεχνολογία; Ασφαλώς και ναι. Θεωρούμε ως θετικά τα αποτελέσματα των τεχνολογικών εφαρμογών όταν καλύπτουν τις πραγματικές ανθρώπινες ανάγκες που υποδεικνύει η πνευματικότητα. Σε αντίθετη περίπτωση, όταν η τεχνολογία γίνεται το αίτιο δημιουργίας πλαστών αναγκών με στόχο μόνο το κέρδος, κρίνεται ως αντιουμανιστική και καταδικάζεται.

Στο πλαίσιο λοιπόν ενός νέου προοδευτικού πολιτισμικού ρεύματος, που μέλλει να αντικαταστήσει τις φθαρμένες κοινωνικές, θεολογικές και επιστημονικές δομές, θα πρέπει να επαναπροσδιοριστούν και να επαναδιατυπωθούν οι έννοιες του «Ανθρώπου», του «Πνεύματος» και της «Ελευθερίας».

Η Έννοια «Ανθρωπος»

Η έννοια «Ανθρωπος» είναι συνώνυμη εκείνης του «όλου» και της ενεργητικής σχέσης και αλληλεπίδρασης μεταξύ των μερών που το αποτελούν. Έτσι η έννοια αυτή δεν μπορεί να ταυτιστεί με τις έννοιες του «προσώπου» ή του «ατόμου» οι οποίες εκφράζουν την δογματική διαίρεση του «όλου» και την αποξένωση των συστατικών του.

Η έννοια «Ανθρωπος» είναι εντελώς αντίθετη εκείνων της «κατάτμησης» και της «απομόνωσης». Η σύγχρονη Φυσική διδάσκει ότι δεν υπάρχουν άνθρωποι απομονωμένοι. Δεν τους χωρίζει κενό. Τους συνδέει φως, ακτινοβολία. Μέσα στο Σύμπαν δεν υπάρχουν μαύρες, σκοτεινές περιοχές, αλλά περιοχές που δεν έχουμε τη δυνατότητα να αντιληφθούμε το φως τους. Τα πάντα μέσα στο Σύμπαν είναι πυκνώματα του ίδιου υλικού και πάντοτε επικοινωνούν ενεργητικά και δυναμικά μεταξύ τους. Ο κοινωνικός και ψυχολογικός απομονωτισμός και ο εγκλωβισμός του «Ανθρώπου», στα πλαίσια των όρων «άτομο» και «πρόσωπο», είναι το προϊόν μιας καταρρέουσας πολιτισμικής δομής. Η δομή αυτή αγνοεί τη σύγχρονη επιστημονική σκέψη και δεν κατανοεί ότι αν νοιώθουμε ψυχικά μόνοι είναι γιατί δεν κατανοούμε τη συνέχεια των πάντων μέσα στο Σύμπαν και ότι η φύση δε μας γέννησε μόνους, αλλά επιλέξαμε την ψευδαίσθηση της μοναξιάς. Η μοναξιά είναι αποτέλεσμα των δικών μας πράξεων, της δικής μας αντίληψης, της δικής μας άγνοιας. Είναι ένα προσωπικό μας πρόβλημα, και όχι ένα πρόβλημα της φύσης.

Μια κοινωνία, η οποία έχει συνειδητοποιήσει τους προηγούμενους φυσικούς, και όχι κοινωνικούς, κανόνες, αναγνωρίζει ως βασική αξία της την «ελευθερία» στα πλαίσια της ενότητας.

Μέσο κατάκτησης της ελευθερίας αποτελεί η πνευματικότητα

Η έννοια της Πνευματικότητας

Αποτέλεσμα της προηγούμενης διαπίστωσης είναι ότι πρώτη και βασική επιδίωξη του «Ανθρώπου» πρέπει να είναι η διασφάλιση και επέκταση της πνευματικότητάς του.

Αυτό όμως που θα πρέπει να διευκρινιστεί είναι ότι το πνεύμα δεν αποτελεί ένα ανεξάρτητο φιλοσοφικό κατηγορημα, αλλά μια άλλη έκφραση της έννοιας της ελευθερίας η οποία αναπτύσσεται στα πλαίσια της κοινωνικής ενότητας. Πνευματικός άνθρωπος είναι ο ελεύθερος και κοινωνικοποιημένος άνθρωπος. Ο «Άνθρωπος» στην ιστορική του πορεία αποτελεί τον κύριο φορέα της έννοιας της ελευθερίας μέσω της πνευματικότητάς του.

Όπως αναφέρει και ο Μάριος Μπέγζος, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας στο βιβλίο του «Νεοελληνική φιλοσοφία της θρησκείας»: *«Πνευματικότητα δεν σημαίνει την εξαϋλωση αλλά την απελευθέρωση. Με το πνεύμα δεν αρνείσαι την ύλη ή το σώμα, αλλά αρνείσαι την ανάγκη και τη δουλεία, τη μοίρα και τη νομοτέλεια, τη σκλαβιά και την υποτέλεια».*

Πληροφορία και πληροφόρηση

Το μεγάλο, όμως, πρόβλημα, που θ' αντιμετωπίσει η κοινωνία του μέλλοντος, είναι η διασφάλιση μιας ελεύθερης και δημοκρατικής πληροφόρησης, κι αυτό διότι είναι αναμενόμενο να επιχειρηθεί μια πνευματικά βίαιη χειραγώγηση των πολιτών, μέσου του ελέγχου της ροής και της ποιότητας των πληροφοριών.

Η έννοια της «πληροφορίας», δεν ταυτίζεται με την έννοια της «πληροφόρησης», η οποία συνίσταται στη δυνατότητα διασταύρωσης και επαλήθευσης αλληλοσυγκρουόμενων αληθών ή ψευδών πληροφοριών.

Παρ' όλο όμως ότι η τελικά αληθής πληροφορία συνιστά μέσον πληροφόρησης, η έντεχνη συρραφή σειράς, έστω και αληθών, πληροφοριών μπορεί να οδηγή στην πλέον άκρατη παραπληροφόρηση.

Έτσι, ελευθερία στην πληροφόρηση σημαίνει ελευθερία των μέσων, αλλά συγχρόνως και πλάτεμα των κύριων χώρων παραγωγής της.

Δικαίωμα στην πληροφόρηση δεν σημαίνει μόνο τη δυνατότητα του να δέχεται κανείς και να επεξεργάζεται πληροφορίες, αλλά επίσης και να τις παράγει.

Υπάρχει όμως το είδος και η έννοια της πληροφόρησης με τα θετικά χαρακτηριστικά τα οποία αναφέραμε προηγουμένως;

Δυστυχώς όχι εφόσον η οικονομική σκοπιμότητα έχει καταλάβει εξ εφόδου τα κέντρα της και τα έχει μετατρέψει σε παράγοντες ελέγχου και χειραγώγησης της κοινής γνώμης, με στόχο την διατήρηση και διαιώνιση μιας καταρρέουσας πολιτισμικής δομής που τόσο μας πικραίνει.

Οι μέθοδοι χειραγώγησης

Ο Αμερικανός ακαδημαϊκός και στοχαστής, Νόαμ Τσόμσκι, αναλύει τις επτά τεχνικές που χρησιμοποιούνται προκειμένου να επιτευχθεί αυτή η χειραγώγηση.

1. Πρώτη τεχνική είναι η τεχνική της διασκέδασης η οποία συνίσταται στη στροφή της προσοχής του κοινού, από τα σημαντικά προβλήματα, με ένα αδιάκοπο καταιγισμό διασκεδαστικών και ασήμαντων λεπτομερειών. Η τεχνική της διασκέδασης είναι επίσης απαραίτητη για να αποτραπεί το κοινό από το να ενδιαφερθεί για ουσιαστικές πληροφορίες στους τομείς της επιστήμης, της οικονομίας, της Ψυχολογίας, της Νευροβιολογίας και της Κυβερνητικής.

Βασική επιταγή αυτής της τεχνικής είναι : «Κρατήστε αποπροσανατολισμένη την προσοχή του κοινού, μακριά από τα αληθινά προβλήματα, αιχμαλωτισμένη σε θέματα χωρίς καμιά πραγματική σημασία.

2. Δεύτερη τεχνική είναι εκείνη της τεχνητής δημιουργίας προβλημάτων, και στη συνέχεια την παροχής των λύσεών τους

Αυτή η τεχνική ονομάζεται επίσης «πρόβλημα-αντίδραση-λύση».

Πρώτα δημιουργείτε ένα πρόβλημα, μια «έκτακτη κατάσταση» για την οποία μπορούμε να προβλέψουμε ότι θα προκαλέσει μια συγκεκριμένη αντίδραση του κοινού, τέτοια ώστε το ίδιο το κοινό να ζητήσει εκείνα τα μέτρα που θέλουμε να το κάνουμε να αποδεχτεί.

3. Τρίτη στρατηγική χειραγώγησης είναι το να απευθυνόμαστε στους πολίτες σαν να είναι μωρά παιδιά

Η πλειονότητα των διαφημίσεων που απευθύνονται στο ευρύ κοινό, χρησιμοποιούν έναν αφηγηματικό λόγο, επιχειρήματα, πρόσωπα και έναν τόνο ιδιαίτερος παιδικό, εξουθενωτικά παιδιάστικο, σαν να ήταν ο θεατής ένα πολύ μικρό παιδί ή σαν να ήταν διανοητικά ανάπηρος. Όσο μεγαλύτερη προσπάθεια καταβάλλεται προκειμένου να εξαπατηθεί ο θεατής, τόσο πιο παιδιάστικός τόνος υιοθετείται από τον διαφημιστή. Γιατί; «Όπως πιστεύουν, αν ο διαφημιστής απευθυνθεί σε κάποιον σαν να ήταν παιδί δώδεκα ετών, τότε είναι πολύ πιθανόν να εισπράξει, εξαιτίας του έμμεσου και υπαινικτικού τόνου, μιαν απάντηση, ή μιαν

αντίδραση τόσο απογυμνωμένη από κριτική σκέψη, όσο η απάντηση ενός δωδεκάχρονου παιδιού».

3. Τέταρτη τεχνική που χρησιμοποιείται είναι η τεχνική του να απευθύνεστε στο συναίσθημα μάλλον, παρά στη λογική

Η επίκληση στο συναίσθημα είναι μια κλασική τεχνική για να βραχυκυκλωθεί η ορθολογιστική ανάλυση, επομένως η κριτική αντίληψη των ατόμων. Επιπλέον, η χρησιμοποίηση του φάσματος των αισθημάτων επιτρέπει να ανοίξουν τη θύρα του ασυνείδητου για να εμφυτεύσουν ιδέες, επιθυμίες, φόβους, παρορμήσεις ή συμπεριφορές...

4. Πέμπτη τεχνική είναι το να κρατάς το κοινό σε άγνοια και ανοησία

Η τεχνική αυτή συνίσταται στο να κάνεις το κοινό να είναι ανάκανο να αντιληφθεί τις τεχνολογίες και τις μεθοδολογίες που χρησιμοποιείτε για την υποδούλωσή του. «Η ποιότητα της εκπαίδευσης που παρέχεται στις «κατώτερες» κοινωνικές τάξεις, πρέπει να είναι πιο φτωχή, ώστε η τάφος της άγνοιας που χωρίζει τις «κατώτερες» τάξεις από τις «ανώτερες, να μη γίνεται αντιληπτή από τις κατώτερες».

(Απόσπασμα από το «Όπλα με σιγαστήρα για ήσυχους πολέμους»).

5. Μια έκτη τεχνική είναι αυτή του να ενθαρρύνεις το κοινό να αρέσκεται στη μετριότητα Βασική προσπάθεια είναι στο να παρακινείς το κοινό να βρίσκει «cool» και μοντέρνο ό,τι είναι ανόητο, φτηνιάρικο και ακαλλιέργητο.

6. Και τέλος υπάρχει και η τεχνική της ενοχής

Η τεχνική αυτή συνίσταται στο να κάνεις ένα άτομο να πιστεύει ότι είναι το μόνο υπεύθυνο για την συμφορά του, εξαιτίας της διανοητικής ανεπάρκειάς του, της ανεπάρκειας των ικανοτήτων του, ή των προσπαθειών του. Έτσι, ο άνθρωπος απαξιώνει τον ίδιο του τον εαυτό και αυτο-ενοχοποιείται, βρίσκεται δηλαδή σε μια κατάσταση που περιέχει τα σπέρματα της νευρικής κατάπτωσης, η οποία έχει μεταξύ άλλων και σαν αποτέλεσμα την αποχή από οποιασδήποτε κοινωνική δράση. Και χωρίς τη δράση, δεν υπάρχει αλλαγή!

Και όμως για να καταρρεύσουν όλα αυτά αρκεί μια στιγμή αφύπνισης.

Αυτό το οποίο χρειάζεται είναι η ανάπτυξη της γνώσης του ανθρώπου τόσο σε θέματα επιστημών όσο και σε κάθε επίπεδο κοινωνικών δραστηριοτήτων. Επιπλέον θα πρέπει να αναγνωρίζουμε ήρεμα και γαλήνια τις προηγούμενες τεχνικές χειραγώγησης, και να τις απορρίπτουμε σθεναρά σε πρακτικό επίπεδο.

Αν υπάρξει έστω μια φευγαλέα στιγμή αφύπνισης όλο το οικοδόμημα καταστρέφεται και πέφτει όπως μια κουρτίνα, και το κυριότερο η

κουρτίνα αυτή δεν μπορεί να αναρτηθεί ξανά. Τότε μια νέα πολιτισμική αντίληψη ανατέλλει

Για όποιον θέλει περισσότερη αφύπνιση ας διαβάσει το «σπήλαιο του Πλάτωνα» και θα ξημερώσει ένας καινούριος κόσμος

Το νόημα της Ζωής

Πέρα όμως από όλα τα προηγούμενα, το Νέο Πολιτισμικό Ρεύμα απαιτεί την αναμόρφωση του ανθρώπου σε πέντε βασικές απόψεις του γύρω από το νόημα της ζωής. Έτσι θα πρέπει να κατανοήσουμε ότι:

1. Το νόημα της ζωής κρύβεται πίσω από την έννοια της ψυχικής σχέσης μας με τους άλλους ανθρώπους και όχι στον απομονωτισμό του ατομικού ψυχισμού μας.

2. Η βιολογική μας ύπαρξη ολοκληρώνεται μέσα από την οικουμενική συνύπαρξή μας με όλους τους ανθρώπους, ανεξαρτήτως φυλετικών, οικονομικών, εθνικών και θρησκευτικών διαφοροποιήσεών τους. Η συνύπαρξη αυτή απαιτεί την ανάπτυξη μιας ευρύτερης αίσθησης «ανοχής» στην ψυχική και βιολογική ιδιαιτερότητα του «πλησίον» μας.

3. Η αναγκαιότητα ψυχικής σχέσης και βιολογικής συνύπαρξης με ένα μεγάλο αριθμό ατόμων, πολλαπλών ιδιαιτεροτήτων, απαιτεί να αντικατασταθεί ο ατομικός λόγος από τον κοινωνικό διάλογο.

4. Στα ανεπτυγμένα κράτη πλέον το πρόβλημα της ζωής, στα πλαίσια του Νέου Πολιτισμικού Ρεύματος, δεν είναι όπως παλαιότερα η επιβίωση αλλά η συμβίωση

5. Η γνώση της αλήθειας των όντων δεν αποτελεί κτήση κανενός. Όλοι μας αποτελούμε μετόχους της συμπαντικής γνώσης στο επίπεδο των δυνατοτήτων μας. *Η γνώση είναι δύναμη και η συνολική δύναμη του σύμπαντος μερίζεται στους ανθρώπους δίχως να διαμερίζεται και δεν αποτελεί αποκλειστικό κτήμα κανενός.*

Η σχέση της γνώσης με τον άνθρωπο είναι ερωτική και όπως αναφέρει και ο καθηγητής της θεολογικής σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών Μ. Μπέζος: *«Η κτητική γνώση μένει ανέραστη, αλλά η μετοχική γνώση γίνεται ερωτική πράξη. Η αλήθεια δεν είναι καρπός στεγνού λογισμού των φυσικομαθηματικών επιστημών και στεγνού υπολογισμού κεφαλαιοκρατικών συμφερόντων, αλλά αποτελεί γέννημα θρέμμα του ερωτικού λόγου. Μόνο στον έρωτα ενώνεται η ζωή με τη σκέψη, η γνώση με την πράξη, η θεωρία με την εφαρμογή. Και μόνο σε ένα τέτοιο ορίζοντα σχεσιακού, υπαρξιακού διαλόγου, συμβιωτικού και ερωτικού λόγου, υ βρίσκει η ζωή το νόημα της, παίρνει ξανά πάλι σημασία και αποκτά όντως αξία».*

Κάποιες σκέψεις

Θέλω να κλείσω την σημερινή μας συνάντηση με το λόγο της κινεζικής σοφίας όπως αυτός βγαίνει μέσα από το Τάο

«Ζήσε και δράσε, μας λέει, μέσα στον κόσμο σου σαν τον άνεμο, που ενώ μαστιγώνει όλα εκείνα με τα οποία συγκρούεται, συγχρόνως γεμίζει και ζωογονεί τα πάντα χωρίς να τα μάχεται.

Να θυμάσαι πως το μάζεμα της γνώσης δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά το μέσον προσέγγισης της ψυχικής σου γαλήνης και τελείωσης. Για το άγγιγμα όμως της γαλήνης και της τελείωσης, δεν χρειάζεται παρά ο όγκος της γνώσης που το δοχείο του νου σου χωράει.

Αν το δοχείο παραγεμίσει, θα ξεχειλίσει, και τότε θα χαθεί η ηρεμία και η γαλήνη που επιδιώκεις.

Κράτα το σώμα και το νου ενωμένα, χωρίς να χάνεις την επαφή σου με την πραγματικότητα. Προσέγγισε τα ιδανικά σου χωρίς να κρατάς παθητική στάση απέναντι στη ζωή

Να δημιουργείς και να νοιάζεσαι για τους γύρω σου χωρίς να προβάλλεις κυριότητα και να ζητάς ανταμοιβή. Να καθοδηγείς χωρίς να εξουσιάζεις

Για να βρίσκεσαι μπροστά στην εκτίμηση της κοινωνίας, την οποία οφείλεις να διδάσκεις με το παράδειγμά σου, πρέπει να την ακολουθείς. Για να βρίσκεσαι πάντα μέσα στη ροή των γεγονότων, θα πρέπει με συνέπεια να αυτοεξαιρείσαι. Μια ζωή στερημένη ιδιοτέλειας δίνει στον άνθρωπο το μεγαλύτερο όφελος.

Και πάνω από όλα μην ξεχνάς ότι δεν είσαι φτιαγμένος από λάσπη, αλλά από αστρόσκονη. Ο προορισμός σου δεν είναι η Γη αλλά τα άστρα. Είσαι παιδί της ενέργειας και του χρόνου κι εκεί πρέπει να επιστρέψεις.